

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 16 juni 2020

Mål nr

T 396-19

PARTER

Klagande

Mjöbäcks Entreprenad AB, 556135-1254
512 65 Mjöbäck

Ombud: Advokat FF

Motpart

ÅB

Ombud: Advokat JN

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2018-12-18 i mål T 5474-17

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att vid en tillämpning av 25 kap. 18 § aktiebolagslagen (2005:551) ska en förpliktelse att betala ersättning för rättegångskostnader anses uppkomma löpande i takt med att kostnaderna upparbetas.

Högsta domstolen meddelar inte prövningstillstånd i målet i övrigt. Hovrättens domslut står därmed fast.

Mjöbäcks Entreprenad AB ska ersätta ÅB för hans rättegångskostnad i Högsta domstolen med 27 000 kr, varav 21 600 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Mjöbäcks Entreprenad AB har yrkat bl.a. att ÅB solidariskt med Bofabriken AB ska betala 6 822 400 kr respektive 200 000 kr jämte ränta till Mjöbäcks.

Därutöver har Mjöbäcks yrkat att Högsta domstolen ska befria bolaget från skyldigheten att ersätta ÅB för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten samt förplikta honom att ersätta bolaget för rättegångskostnader i dessa domstolar.

ÅB har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 7.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. ÅB var styrelseledamot i Bofabriken AB från 2009 till dess att bolaget försattes i konkurs den 17 september 2014.

2. Under 2012 uppkom en tvist mellan Mjögäcks och Bofabriken om ersättning för försäljning av bostadsrätter. Genom en dom den 10 mars 2014 förpliktades Bofabriken att till Mjögäcks betala ett kapitalbelopp på omkring 6,8 miljoner kr samt ersättning för rättegångskostnader på 200 000 kr avseende ombudsarvode.
3. Mjögäcks väckte under 2015 talan mot ÅB och yrkade bl.a. att han till bolaget skulle betala den ersättning för rättegångskostnader som Bofabriken hade förpliktats att betala genom domen från 2014. Till stöd för sin talan åberopade Mjögäcks, såvitt nu är av intresse, att ÅB, i egenskap av styrelseledamot i Bofabriken, inte hade fullgjort sina skyldigheter enligt 25 kap. 13 § aktiebolagslagen (2005:551) och att han därför var medansvarig för de förpliktelser som hade uppkommit för Bofabriken under en viss period före konkursen (den s.k. medansvarsperioden, se 25 kap. 18 §). Mjögäcks menade att ÅB på denna grund var betalningsansvarig för hela det utdömda beloppet avseende rättegångskostnader, eftersom domen hade meddelats under denna period.
4. ÅB bestred bifall till Mjögäcks talan. Han invände att det inte förelåg något medansvar för honom och att han under alla förhållanden enbart kunde bli ansvarig för rättegångskostnader som hade upparbetats under den av Mjögäcks påstådda medansvarsperioden.
5. Tingsrätten ogillade talan i den aktuella delen på den grunden att Mjögäcks inte hade visat att det uppkommit en sådan kritisk kapitalbrist i Bofabriken som krävs för att personligt betalningsansvar för styrelseledamöter ska inträda.
6. Hovrätten har ansett det visat att det uppkommit en kritisk kapitalbrist i Bofabriken och att ÅB varit medansvarig för de förpliktelser som uppkommit för bolaget från den 8 januari 2014 fram till dess att bolaget försattes i konkurs den 17 september 2014. Hovrätten har på den grunden förpliktat ÅB att till

Mjöbäcks betala 50 000 kr jämte ränta, vilket avser den del av rättegångskostnaderna som har ansetts upparbetade under medansvarsperioden.

Prejudikatfrågan

7. Högsta domstolen har, med utgångspunkt i hovrättens bedömning att en medansvarsperiod började löpa för ÅB den 8 januari 2014, meddelat prövningstillstånd i frågan om vid vilken tidpunkt förpliktelsen att betala ersättning för rättegångskostnader ska anses ha uppkommit.

8. Frågan om prövningstillstånd i målet i övrigt har förklarats vilande.

Styrelseledamöters personliga betalningsansvar vid kapitalbrist

9. I 25 kap. 13–17 §§ aktiebolagslagen finns bestämmelser som ålägger bolagets styrelse att agera på ett visst sätt vid tecken på kapitalbrist i bolaget. Om styrelsen underlåter att vidta de åtgärder som lagen anger, kan det enligt 18 § leda till att styrelsens ledamöter får ansvara solidariskt med varandra och med bolaget för de förpliktelser som uppkommer under den tid som underlåtenheten består, medansvarsperioden.

10. Det övergripande syftet med bestämmelserna om styrelseledamöternas personliga betalningsansvar är att skydda bolagets borgenärer. En aspekt av detta är bestämmelsernas handlingsdirigerande funktion; det personliga betalningsansvaret skapar incitament för styrelsens ledamöter att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver till undvikande av att bolaget fortsätter att driva sin verksamhet utan tillräckligt kapital. (Se prop. 2000/01:150 s. 34 f. och 43.) En annan aspekt är att enskilda borgenärs möjligheter att få betalt för sina fordringar faktiskt ökar genom att de kan rikta sina krav inte bara mot bolaget utan även mot styrelsens ledamöter.

Utgångspunkter för bedömningen av tidpunkten för en förpliktelses uppkomst enligt 25 kap. 18 §

11. Högsta domstolen har i rättsfallet ”ProCell” NJA 2009 s. 291 uttalat att det inte finns någon för alla fall gällande princip för att bestämma när en fordran ska anses ha uppkommit. Att en fordran inte är fullgången vid en viss tidpunkt hindrar inte att den vid tillämpningen av ett särskilt regelverk ändå kan anses existera, om åtminstone någon eller några av de omständigheter som krävs för att fordringen ska bli fullgången har förelegat vid den aktuella tidpunkten. Vid denna bedömning ska syftet med det regelverk som tillämpas tillmätas stor betydelse.

12. Bedömningen av när en förpliktelse ska anses ha uppkommit vid tillämpningen av 25 kap. 18 § aktiebolagslagen ska således göras med hänsyn till syftet med bestämmelserna om styrelseledamöters personliga betalningsansvar. Det innebär att borgenärsintresset ska tillmätas särskild betydelse (jfr p. 10). Samtidigt ska det beaktas att bestämmelserna utgör ett begränsat undantag från den för aktiebolagsformen grundläggande principen att varken aktieägare eller bolagets företrädare har något personligt betalningsansvar för aktiebolagets skulder.

13. I rättspraxis har det, i fråga om avtalsgrundade förpliktelser, ansetts vara av betydelse för bedömningen bl.a. i vilken utsträckning den risk som avtalet innefattar för borgenären har förändrats under medansvarsperioden samt vilka rättsliga och faktiska möjligheter att påverka avtalsförhållandet som har funnits under denna period (se ”Kosmiska Ocean” NJA 2013 s. 725 p. 9 och 12 samt ”Det preskriberade medansvaret” NJA 2019 s. 941 p. 16 och 25).

Tidpunkten för uppkomsten av en förpliktelse att betala ersättning för rättegångskostnader

14. Huvudregeln vid fördelning av rättegångskostnader i tvistemål är att den förlorande parten ansvarar för den vinnande partens kostnader (18 kap. 1 § rättegångsbalken). Det är således först genom domstolens avgörande i huvudfrågan som frågan om ansvaret för rättegångskostnader avgörs. Detta har anförts som ett skäl för att vid tillämpningen av 25 kap. 18 § aktiebolagslagen anse att en förpliktelse att betala ersättning för rättegångskostnader uppkommer först i samband med att domstolen avgör målet (jfr Bertil Oppenheimer m.fl., *Företag i kris*, 5 uppl. 2013, s. 66). Ett annat skäl för en sådan ordning är att den är tydlig och därmed lätt att tillämpa i praktiken.

15. Att bestämma tidpunkten för förpliktelsens uppkomst på detta sätt framstår dock som problematiskt i förhållande till ansvarsbestämmelsernas syfte och funktion. Frågan om i vilken utsträckning personligt betalningsansvar uppkommer för borgenärens rättegångskostnader blir med detta synsätt frikopplad från hur borgenärens risk i förhållande till dessa kostnader har förändrats över tiden och vilka möjligheter det har funnits till påverkan genom olika ställningstaganden och dispositioner i rättegången. Utfallet av en sådan tillämpning kan i stället bli slumpmässigt och beroende av omständigheter som varken styrelseledamöterna eller borgenären råder över (jfr Stefan Lindskog, *Kapitalbrist i aktiebolag*, 2 uppl. 2015, s. 188 f. not 511).

16. I litteraturen har även diskuterats alternativen att förpliktelsen att ersätta rättegångskostnader ska anses uppkomma vid tidpunkten för uppkomsten av den huvudfordran som det har tvistats om i målet eller vid tidpunkten för talans väckande (se bl.a. Lindskog a.st.). Inte heller med dessa alternativ uppnås emellertid något tydligt samband mellan styrelseledamotens personliga betalningsansvar och borgenärens riskexponering under medansvarsperioden. Därtill kommer att det från mer allmänna utgångspunkter framstår som långt-

gående att anse att en förpliktelse att utge ersättning för motpartens rättegångskostnader uppkommer redan genom uppkomsten av den förpliktelse som det senare uppkommer en tvist om eller vid den tidpunkt då denna tvist görs till föremål för rättegång.

17. Det sagda talar för det fjärde alternativ som har diskuterats, nämligen att en förpliktelse att ersätta rättegångskostnader i stället ska anses uppkomma successivt i takt med att borgenären upparbetar kostnader i målet, t.ex. genom att ett ombud som har anlåtats utför arbete på uppdrag av sin huvudman.

18. En sådan tillämpning innebär att tidpunkten för när en förpliktelse av detta slag ska anses ha uppkommit korresponderar med när borgenären själv ådrog sig den kostnad som ska ersättas. På så sätt upprätthålls en tydlig koppling mellan det personliga betalningsansvaret och borgenärens riskexponering under medansvarsperioden. Ett successivt ökande betalningsansvar för borgenärens rättegångskostnader under denna period ligger också väl i linje med bestämmelsernas handlingsdirigerande funktion och med hur bestämmelserna har tillämpats på andra typer av förpliktelser (jfr p. 13). Resultatet blir att styrelseledamöterna, oberoende av när målet inleddes eller avslutades, riskerar att få ersätta de rättegångskostnader som borgenären har upparbetat under medansvarsperioden men inte de kostnader som är hänförliga till tiden innan denna period har börjat löpa eller efter att den har upphört.

19. Slutsatsen blir att en tolkning av 25 kap. 18 § som innebär att en förpliktelse att ersätta motpartens rättegångskostnader uppkommer löpande i takt med att kostnaderna upparbetas stämmer bäst med de ifrågavarande bestämmelsernas syfte och funktion. Att bestämmelserna med en sådan tolkning ibland kan vara svårare att tillämpa än om förpliktelsen i stället skulle anses uppkomma vid en och samma tidpunkt utgör inget avgörande skäl mot denna tolkning.

Bedömningen i detta fall

20. Bofabrikens förpliktelse att betala ersättning för rättegångskostnader ska, vid en tillämpning av 25 kap. 18 § aktiebolagslagen, anses ha uppkommit löpande i takt med att kostnaderna upparbetades (se p. 17–19).

21. Det saknas skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt. Hovrättens domslut ska alltså stå fast.

22. Vid denna utgång ska Mjöbäcks ersätta ÅB för hans rättegångskostnad i Högsta domstolen.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Petter Asp och Johan Danelius (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Cecilia Andgren